Region Stockholm

20

Yttrande över motion 2021:64 av Jonas Lindberg (V) om att tillsätta en Kommission för att belysa omfattning av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård

HSN 2021-2285

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Utredning och beställarstöd
Katarina Turesson

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-12-17

HSN 2021-2285

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Yttrande över motion 2021:64 av Jonas Lindberg (V) om att tillsätta en Kommission för att belysa omfattning av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen har begärt att hälso- och sjukvårdsnämnden ska yttra sig över motion 2021:64 av Jonas Lindberg (V) om att tillsätta en Kommission för att belysa omfattning av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård. I motionen föreslår Jonas Lindberg att en oberoende kommission med forskningsanknytning ska tillsättas för att belysa förekomsten av tystnadskultur.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Motion 2021:64 av Jonas Lindberg (V)

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Tjänsteutlåtande över motion 2021:64 överlämnas till regionstyrelsen som nämndens yttrande.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

I motionen från Jonas Lindberg (V) framhålls att Lindberg ser allvarligt på de berättelse från medarbetare i vården om tystnadskultur som framkommer i media. Synnerligen bekymmersamt bedömer Lindberg (V) det vara om höga chefer i vården inte har medarbetarnas förtroende utan istället anses skönmåla verkligheten. Det bedöms också vare ett stort

patientsäkerhetsproblem om medarbetare i rädsla för repressalier inte vågar uttrycka kritik mot hur resurser prioriteras eller hur besparingsåtgärder slår i verksamheterna.

Mot bakgrund av detta föreslår Jonas Lindberg (V):

- Att regionfullmäktige beslutar tillsätta en oberoende kommission med forskningsanknytning som ska belysa förekomsten av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård
- Att kommissionen förutsättningslöst genomlyser regionens styrmodell, ekonomiska ersättningssystem, ledarskapsutbildningar, vårdens uppdrag med mera som kan anses påverkar förekomsten av en tystnadskultur
- Att kommissionen belyser medarbetares, chefers och patienters/patientföreningars upplevelser, erfarenheter och syn på frågan
- Att kommissionen återrapporterar sitt arbete till regionfullmäktige med förslag på eventuella aktiva åtgärder.

Överväganden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen noterar de publicerade uppgifterna om att medarbetare i vården uttryckt problem med att de fått tillsägelser av sina chefer när de kritiserat den egna verksamheten offentligt.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen ser allvarligt på detta och kommer att fortsatt verka för ett öppet klimat inom vården där kritik och självkritik kan framföras både internt och externt utan någon form av negativa följder för dem som framför den. Samtidigt bör det lyftas fram att Region Stockholm konsekvent arbetar för att säkra hög kvalitet i vården, något som är den viktigaste komponenten i att förebygga en dold eller öppen tystandskultur. Stockholmsjukvårdens kvalitet är överlag god och patienttillfredsställelsen med vården är genomgående hög.

I avtalen med vårdgivarna har hälso- och sjukvårdsförvaltningen skrivit in principerna för god vård: ”Vården ska ges med respekt och lyhördhet för individens specifika behov, förväntningar och värderingar. Patienten och dennes närstående ska ges ett värdigt omhändertagande och gott bemötande samt visas omtanke och respekt. Hänsyn ska tas till varje individs speciella förutsättningar och omständigheter.” Hälso- och sjukvårdsförvaltningens bedömning är att detta genomgående följs i den hälso- och sjukvård som utförs på uppdrag av Region Stockholm.

Under paragraf 9.3.13 med rubrik Meddelarfrihet i de ”Allmänna villkor” som gäller för alla vårdavtal, är det fastlagt att ”Meddelarfrihet för anställda är viktig för medborgarnas insyn i vården och därmed för vårdens

utveckling. Anställda hos Vårdgivaren ska därför ha rätt att lämna uppgifter för offentliggörande. Vårdgivaren åtar sig att […] inte ingripa mot eller efterforska den som lämnat sådant meddelande.” Om vårdgivare skulle ingripa mot eller efterforska vem som lämnat uppgifter för offentliggörande om verksamheten kan det alltså betraktas som ett avtalsbrott och leda till att vårdgivaren förlorar sitt avtal. Detta är den högsta form av reglering som Region Stockholm kan skapa för att säkra anställdas meddelarfrihet.

Den anställdes ställning skyddas därtill ytterligare genom en paragraf 9.9.1 i Allmänna villkor med rubrik ”Arbetsgivaransvar”. I den fastslås att ”Vårdgivaren ska som arbetsgivare iaktta god sed på arbetsmarknaden och ha sådana rutiner och processer som krävs för att följa den arbetsrättsliga lagstiftningen.” Dagens arbetsrätt innebär att arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (så kallade ”Visselblåsare”) har skydd mot repressalier från arbetsgivarens sida. Den som är anställd inom offentlig sektor har därtill ett särskilt långtgående skydd genom det så kallade meddelarskyddet som regleras i grundlag.

Den 20 maj 2021 presenterade regeringen en proposition till riksdagen som ytterligare ska skydda uppgiftsförmedlare (Genomförande av visselblåsardirektivet. prop. 2020/21:193). I propositionen föreslår regeringen en ny lag om rapportering av missförhållanden som ska gälla i all privat och offentlig verksamhet och som kommer att ersätta den nuvarande lagstiftningen om visselblåsare. I propositionen föreslås att inte bara anställda ska omfattas av skyddet, utan även arbetssökande, egenföretagare, volontärer, praktikanter, personer som ingår i ett företags förvaltnings- och ledningsorgan och aktieägare som är verksamma i bolaget.

Genom den nya lagen ska det bli tydligare för den enskilde hur man går till väga för att visselblåsa, både internt och externt, och den enskilde ska känna sig trygg i att dennes identitet hålls hemlig när denne visselblåser. Regeringen föreslår därför att det införs visselblåsarfunktioner för rapportering av missförhållanden. Verksamheter med minst 50 arbetstagare ska bli skyldiga att införa interna rapporteringskanaler så att de som omfattas av skyddet kan slå larm. Uppgifter om visselblåsares identitet ska även skyddas genom regler om tystnadsplikt och sekretess. Riksdagen fattade beslut den 29 september 2021 om att anta den nya visselblåsarlagen. Den nya lagen träder i kraft den 17 december 2021.

Region Stockholm har sedan juni 2019 inrättat en visselblåsarfunktion. Till den kan anställda i Region Stockholm anonymt anmäla allvarliga missförhållanden via en central webbtjänst. Syftet är att öka transparensen så att rätt åtgärder kan vidtas i ett tidigt skede. Anmälningarna bedöms och följs upp av en särskild utredningsgrupp bestående av

regelefterlevnadschefen, HR-direktören och chefsjuristen. Om anmälan anses vara av den karaktären att det bör utredas extern så lämnas ärendet vidare till en advokatbyrå för utredning.

I Region Stockholm årsbokslut för år 2020 under avsnitt 4.2.1 Regelefterlevnad och rubrik Visselblåsarfunktion p-23-arsredovisning-2020-for-region-stockholm-rs-2020-0769.pdf (regionstockholm.se) beskrivs visselblåsarfunktionen och de ärenden som hanterats enligt nedan.

”Under 2020 har 61 rapporter inkommit till den centrala Visselblåsartjänsten. En fjärdedel av rapporterna rör frågor kopplade till covid-19 pandemin. De flesta anmälningarna innehåller synpunkter på hur olika frågor handläggs och hur chefer agerar i olika verksamheter, vilket i första hand borde hanteras inom ramen för verksamheten och vara en fråga för överordnad chef eller HR-funktionen. Det kan konstateras att anmälningar även inkommit där allvarliga misstankar riktats mot enskilda personer om korruptionsrelaterade brott eller andra allvarliga händelser av misskötsamhet. Inte i något fall har det, vid utredning av detta, gått att verifiera några av påståendena om oegentligheter eller allvarlig misskötsel som framförts. Inga anmälningar eller utredningar har lett fram till polisanmälningar. Åtgärder har i vissa fall vidtagits i verksamheter för att åtgärda det problem som rapporterats”.

Skulle hälso- och sjukvårdsförvaltningen misstänka att avtalsstridig kartläggning av anställdas aktiviteter för att offentliggöra uppgifter om verksamheten sker eller skett, har Beställaren, som representeras av hälso- och sjukvårdsförvaltningen, enligt avtal med vårdgivarna rätt att genomföra fördjupade uppföljningar av vårdgivarens utförande av uppdraget. Beställaren har under sådan fördjupad uppföljning rätt att samla in de data genom dokument och intervjuer som krävs, för att avgöra om vårdgivaren genomför uppdraget enligt avtal, inklusive om anställd drabbats negativt av att ha förmedlat uppgifter om vårdgivarens verksamhet.

Allt sammantaget är skyddet av dem som lämnar uppgifter om missförhållanden hos en arbetsgivare starkt och kommer ytterligare att stärkas med den nya lagen som börjar gälla den 17 december 2021. Hälso- och sjukvårdsförvaltningens bedömning är därför att det inte är motiverat att i detta läge tillsätta en kommission som ska belysa förekomsten av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen kommer fortsatt att följa att de vårdgivare som genomför uppdrag åt Region Stockholm inom hälso- och sjukvårdssektorn driver verksamheten med höga kvalitetskrav och har en arbetsmiljö som skapar ett positivt och öppet arbetsklimat för de anställda.

Ekonomiska konsekvenser
Förslaget medför inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förslaget får oförändrade konsekvenser för patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Förslaget får oförändrade konsekvenser för jämlik och jämställd vård.

Miljökonsekvenser
Förslaget medför oförändrade konsekvenser för miljön.

Administrativa konsekvenser
Förslaget medför oförändrade administrativa konskonsekvenserna för vårdgivarna.

Anders Ahlsson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Margareta Tufvesson
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Regionstyrelsen

Region Stockholm

Region Stockholm
2021-10-07

Motion av Jonas Lindberg om Kommission för att belysa omfattning av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård

Återkommande förekommer berättelser från medarbetare i vården om tystnadskultur. Senast i raden av artiklar kommer från sjukvårdsuppropet i Dagens Medicin 3 juni 2021: https://www.dagensmedicin.se/opinion/debatt/sjukvardschefer-som-vagar-protestera-riskerar-jobbet/

Det är oerhört allvarliga uppgifter som framkommer och synnerligen bekymmersamt om höga chefer i vården inte har medarbetarnas förtroende utan istället anses skönmåla verkligheten. Det är också ett stort patientsäkerhetsproblem om medarbetare i rädsla för repressalier inte vågar uttrycka kritik mot hur resurser prioriteras eller hur besparingsåtgärder slår i verksamheterna. Tidigare forskning som tittat delvis på detta i Region Stockholm framhäver att chefer i denna region tenderar vara mer lojala med budget och avtalstexter än med vårdens etiska principer och patientsäkerhet *(På spaning efter etik: etisk kompetens och ansvarstagande för ledning och styrning av hälso- sjukvården. 2018. Erica Falkenström & Anna T Höglund).*

Dessa uppgifter förekommer alltför ofta för att anses vara enskilda ytterligheter. Det är något strukturellt problem i styrningen av sjukvården när en sådan här kultur fortsätter att frodas trots att många tycks bekymrade över den utvecklingen. Det är på intet sätt ett problem unikt för region Stockholm men något som ändå föranleder aktiva åtgärder från regionalt håll liksom nationellt. Vad beror tystnadskulturen på? Hur kan vi jobba mot detta? Vad för mekanismer och styrsystem främjar och hämmar en tystnadskultur? Ett stort problem inom sjukvården idag är medarbetarnas avsaknad förtroende för chefer och ansvariga politiker. Då måste vi som ytterst ansvariga för hälso- sjukvårdens styrning i Region Stockholm på allvar penetrera detta område och beforska det, förstå det och föreslå åtgärder som gör att vi kommer ifrån en tystnadskultur.

Med anledning av detta yrkar Vänsterpartiet att regionfullmäktige beslutar:

Att tillsätta en oberoende kommission med forskningsanknytning som ska belysa förekomsten av tystnadskultur i Region Stockholms sjukvård

Att kommissionen förutsättningslöst genomlyser regionens styrmodell, ekonomiska ersättningssystem, ledarskapsutbildningar, vårdens uppdrag med mera som kan anses påverka förekomst av en tystnadskultur

Att kommissionen belyser medarbetares, chefers och patienters/patientföreningars upplevelse, erfarenheter och syn på frågan

Att kommissionen återrapporterar sitt arbete regionfullmäktige med förslag på eventuella aktiva åtgärder

Jonas Lindberg
Vänsterpartiet